

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто роль економічного аналізу для сучасного підприємства, зокрема в аспектах максимальної ефективності діяльності як протидії кризовим явищам.

Аннотация. Рассмотрена роль экономического анализа для современного предприятия, в частности в аспектах максимальной эффективности деятельности как противодействия кризисным явлениям.

Annotation. The role of economic analysis for a modern enterprise is considered, in particular in the aspects of maximal efficiency of activity, as counteraction to the crisis phenomena.

Ключові слова : економічний аналіз, ефективність підприємства, пошук резервів, вплив факторів.

Питання економічного аналізу відіграють важливу роль при оцінці ефективності господарської діяльності та пошуку шляхів її підвищення. Будь-яка підприємницька діяльність потребує постійного контролю за своїм розвитком, аналізу процесів, під дію яких потрапляє підприємство в сучасних умовах господарювання. Це, передусім, пов'язано із зміною економічних умов, у яких працює підприємство, кон'юнктури ринку, податкового законодавства тощо. Суть проблеми полягає в тому, що більшість підприємців, які зіткнулися з перешкодами, не замислюються над необхідністю та важливістю саме економічного аналізу своєї діяльності, а тому взагалі його не здійснюють. На підприємствах відсутні кваліфіковані економісти, які могли б ефективно здійснювати аналіз основних показників діяльності підприємства і своєчасно розробляти можливі шляхи виходу з кризових ситуацій [1].

Відомо, що кожне підприємство є складною системою взаємопов'язаних підрозділів і ланок, які виконують різні функції в процесі виробництва продукції. Економічний бік діяльності підприємства відображає система показників, які дають економічну оцінку процесам та результатам цієї діяльності. Господарська діяльність підприємств, як і інші явища суспільного життя, потребує систематичного вивчення, узагальнення, систематизації та аналізу для успішного й ефективного управління нею [2].

Таким чином, економічний аналіз необхідний на всіх етапах підприємницької діяльності: від задумів і формування підприємства до реалізації кожного етапу його функціонування з урахуванням принципів етапності самого аналізу.

На сьогодні проблемами ролі економічного аналізу займається велика кількість економістів та науковців: Івахненко В. М., Мец В. О., Павленко А. Ф., Мних Є. В., Захарченко В. І. та інші. Вони приділяють значну увагу теоретичному підходу до вирішення проблем, з якими може зіткнутися підприємство, здійснюють розробку методології економічного аналізу та її практичного втілення [3].

Так, наприклад, Є. Мних і І. Ференц розглядають як предмет економічного аналізу реальну господарську діяльність, яка характеризується сукупністю економічних відносин у зв'язку з виробничо-фінансовими ресурсами, навколишнім природним середовищем та соціально-політичною атмосферою і знаходить своє вираження через систему економічної інформації. М. Яцків стверджує, що економічний аналіз сприяє знаходженню резервів підвищення ефективності виробництва. М. Болюх і М. Горбатюк вважають, що застосування системи економічного аналізу на підприємстві спрямовано на досягнення максимальних результатів діяльності за мінімальних витрат.

Метою дослідження є визначення ролі економічного аналізу в сучасних умовах господарювання, що склалися в Україні. Отже, необхідно вирішити такі завдання: дослідити сучасний стан економічного аналізу, визначити фактори впливу на систему економічного аналізу, а також виявити способи протидії кризовим явищам на підприємстві за допомогою впровадження економічного аналізу [4].

Кінець ХХ ст. характеризується кардинальними змінами в організації економічного аналізу. На зміну планово-економічним відділам, відділам нормування праці та заробітної плати, до компетенції яких відносилися питання здійснення економічного аналізу на державних підприємствах, такі функціональні обов'язки були перекладені на головних бухгалтерів, фінансових директорів, керівників функціональних підрозділів або взагалі ігнорувалися. На початку ХХІ ст. ситуація змінюється, зростає попит на фахівців-аналітиків. Аналітична діяльність, крім допоміжної, сервісної (у системі управління окремого суб'єкта господарювання), формується як основна. Формується ринок аналітичних послуг, результативна аналітична інформація (результат, отриманий при здійсненні економічного аналізу) як об'єкт купівлі-продажу має свою ринкову вартість, на неї є попит та пропозиція. Послуги з проведення економічного аналізу стають вагомим складовим діяльності аудиторів, консалтингових фірм [5].

Масова критика методів централізованого планування й управління народним господарством, що дискредитували себе, породжує загрозу недооцінки сутності і ролі планування у суспільному розвитку та плутанини у поняттях "централізоване" та "нецентралізоване" планування й управління. Як це не парадоксально, але будь-яке планування й управління завжди за своєю суттю централізовані, нецентралізованих просто не існує. Процеси планування й управління передбачають наявність відповідного центру (організації, служби, спеціаліста), котрий виконує функції координації діяльності визначеної сукупності інших структурних елементів системи заради досягнення єдиної мети. Перехід до ринкових умов перемістив централізоване планування й управління на ієрархічні рівні самих підприємств, і тому аналітична економічна робота на внутрішньогосподарському рівні завжди приречена на співставлення планових та фактичних показників діяльності різних ієрархічних рівнів управління

підприємства. Причому інтенсивність "аналітичного діалогу" всередині підприємства значно вища, ніж свого часу на рівні "підприємство – централізований орган управління" [5].

Зовнішні чинники – це забезпеченість виробничими ресурсами (матеріальними, трудовими, технологічними системами), політична стабільність, ефективність системи державного регулювання економічними процесами, наявність та ефективна реалізація відповідної національної програми тощо. Саме ці чинники на сьогодні гальмують економічний прогрес в Україні, стримують ділову активність підприємств.

Внутрішні чинники – це раціональність організаційно-управлінської структури підприємства, висока конкурентоспроможність технологій виробництва, високий рівень організації та культури виробництва, раціональна виробничо-збутова політика, ефективність виробничо-фінансового менеджменту та ін.

Вплив цих факторів, а також кризова ситуація в економіці України потребують розробки ефективних антикризових заходів, що забезпечать не просто виживання підприємства, а його стійкий фінансово-економічний розвиток. Цей процес потребує проведення комплексного аналізу як економічних показників, так і окремих сфер та напрямів діяльності підприємства:

- 1) маркетинговий аналіз;
- 2) аналіз стратегії господарюючого суб'єкта;
- 3) аналіз і оцінка еластичності змін економічних показників в обґрунтуванні стратегії й тактики бізнесу;
- 4) альтернативна основа аналітичного пошуку;
- 5) визначення й оцінка ризику підприємництва [1].

Також для того щоб система економічного аналізу працювала в режимі попередження небажаних господарських ситуацій, а не в режимі виправлення наслідків, необхідно оптимізувати періодичне проведення аналітичних оцінок за такими напрямками:

- пошук шляхів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу;
- збалансування виробництва відповідно до ринкової кон'юнктури;
- вивчення переваг і недоліків господарської одиниці.

Але перш за все необхідно боротись із старою методологією економічного аналізу, яка склалася ще за радянських часів. Проблема розроблення адекватного методологічного інструментарію аналізу виникла як наслідок процесів реформування національної системи бухгалтерського обліку і переходу до єдиних міжнародних стандартів складання фінансової звітності. Як видно, із реформування облікової системи впливає відокремлення бухгалтерського обліку й управлінського, а отже, уваги потребуватиме і відокремлення управлінського аналізу як підсистеми економічного.

Таким чином, сучасні умови економіки вимагають від підприємств підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції на основі впровадження передового вітчизняного і закордонного досвіду, підвищення підприємництва, ініціативи і т. д. Важлива роль у вирішенні цих завдань належить економічному аналізу, тому що з його допомогою розробляється стратегія і тактика розвитку підприємства, обґрунтовується вибір оптимальних варіантів управлінських рішень, здійснюється контроль за їх виконанням, оцінюються результати діяльності підприємства в розрізі структурних підрозділів, видів діяльності та центрів відповідальності, виявляються причини негараздів і наявні резерви.

У ситуації, що склалася сьогодні в Україні, роль економічного аналізу значно зростає, особливо в умовах виникнення кризових явищ на підприємстві, коли саме завдяки проведенню комплексного економічного аналізу вдається визначити причини кризи та розробити й обґрунтувати можливі шляхи виходу з криз. Сучасний економічний аналіз дає можливість запроваджувати на підприємстві системи комп'ютерного аналізу основних показників діяльності підприємства, але недоліком є те, що в Україні така практика проведення економічного аналізу не знайшла широкого розповсюдження.

Наук. керівн. Хмеленко Г. Г.

Література: 1. Цигилик І. І. Економічний аналіз – основний чинник підвищення ефективності підприємницької діяльності / Цигилик І. І. // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 7. – С. 90–96. 2. Савчук К. І. Економічний аналіз як основний чинник підвищення ефективності діяльності підприємства; наукові конференції [Електронний ресурс] / Савчук К. І., Чаплінська А. А. – Режим доступу : <http://intkonf.org>. 3. Захарченко В. І. Економічний аналіз процесів ринкової трансформації багатостадійних промислово-територіальних систем / Захарченко В. І. // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 6. – С. 3–11. 4. Котляр А. Б. Економічний аналіз у системі управління підприємством [Електронний ресурс] / Котляр А. Б. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>. 5. Олійник О. В. Стан економічного аналізу в Україні: проблеми адаптивності до інституційних запитів / Олійник О. В. // Міжнародний збірник наукових праць. – Вип. 1(16). 6. Харічкін О. Г. Методологічні проблеми теорії та практики економічного аналізу [Електронний ресурс] / Харічкін О. Г., Березняк О. Г., Скорик О. О. – Режим доступу : <http://www.dspace.uabs.edu.ua>.